

**Recenzja rozprawy doktorskiej p. Mgr Karoliny Kondrackiej:
*Kultura muzyczna Jakutów w pracach Polaków – zesłańców
syberyjskich XIX i początku XX wieku*, Warszawa 2019, ss. 447
(promotor: dr hab. Ewa Dahlig-Turek, prof. Instytutu Sztuki PAN).**

Dysertacja doktorska p. Mgr. Karoliny Kondrackiej składa się z trzech głównych rozdziałów, poświęconych trzem zagadnieniom będącym przedmiotem badań Autorki, których rezultatem jest przedstawiona do recenzji rozprawa. Podstawowy korpus pracy uzupełniają: wprowadzenie, zakończenie, aneks, spis ilustracji oraz tabel, bibliografia, a także materiały audiowizualne (na płycie CD).

We *Wprowadzeniu* Autorka ukazuje cel i zakres pracy. Referuje stan badań. Charakteryzuje wykorzystane w pracy źródła i materiały. Na końcu zaś wskazuje problemy edytorskie.

Rozdział I – *Syberia w XIX i początkach XX wieku* – dzieli się na dwie części. Pierwsza to *Informacje ogólne*, w ramach których Doktorantka syntetycznie charakteryzuje położenie geograficzne i dzieje Syberii, podziały administracyjne regionu, zamieszkującą tę ziemię ludność, jej skład narodowościowy, etniczny oraz rozwijający się od XVII wieku w regionie przemysł, oświatę i naukę.

W części drugiej, *Syberia jako miejsce zesłań*, Autorka szkicuje tło historyczne represji, wiążąc je z różnymi wydarzeniami o charakterze militarnym i politycznym (insurekcja kościuszkowska, powstanie listopadowe i styczniowe, I wojna światowa, Kongres Wiedeński), charakteryzuje tu także ogólnie kulturę, oświatę i naukę polską przełomu XIX i XX wieku.

Następnie podejmuje zagadnienie zesłań – ich dzieje, specyfikę, rodzaje, wieloetapowość związaną z rozległością syberyjskich terenów, i w końcu poświęca uwagę zesłaniom do Jakucji, co bezpośrednio wiąże się z tematem Jej dysertacji.

Rozdział II – *Zesłańcy polscy i ich badania nad kulturą Jakutów*, poświęcony jest wybranym sylwetkom Polaków zasłużonych dla poznania kultury rdzennych mieszkańców Jakucji (Edwarda Piekarskiego, Wacława Sieroszewskiego, Bazylego Troszczańskiego, Sergiusza Jastrzębskiego, Mikołaja Witaszewskiego, Adama Szymańskiego, Jana Stróżeckiego, Feliksa Kona) – ich biografiami. Oprócz działalności osób świeckich ukazuje też aktywność na tym polu zesłanych duchownych. Z punktu widzenia tematu pracy istotne jest spostrzeżenie dotyczące znaczenia muzyki, zarówno uprawianej indywidualnie, jak i zespołowo przez polskich zesłańców w celu integracji, wzajemnych spotkań, ale też dla celów zarobkowych.

Rozdział III – *Kultura Jakutów w relacjach polskich zesłańców*, to główna część dysertacji. Autorka przedstawia w nim kwestie odnoszące się do różnych aspektów życia jakuckich autochtonów (podrozdział: *Ludność i życie codzienne*). Są to: „pochodzenie i cechy fizyczne”, „domostwa”, „pożywienie”, „ubiór”, „materiały i narzędzia codziennego użytku”, „ród i rodzina”, „małżeństwo i dzieci”. Następnie zajmuje się sferą religijną i związanymi z nią rytuałami Jakutów (podrozdział: *Wierzenia i obrzędy Jakutów*), opisując badania polskich zesłańców (Bazylego Troszczańskiego, Wacława Sieroszewskiego, Mikołaja Witaszewskiego, Jana Stróżeckiego i Feliksa Kona) nad szamanizmem. Charakteryzuje też symbolikę stroju szamana. Osobne miejsce poświęca jakuckim wierzeniom i rytuałom, zwyczajom dotyczącym życia pośmiertnego i miejscowemu świętu wiosny.

Dopiero ostatni podrozdział (*Pieśni i muzyka instrumentalna*) poświęcony jest tematowi pracy, czyli muzyce Jakutów. Po przedstawieniu

historii badań w tej dziedzinie na przełomie XIX i XX wieku Autorka przedstawia niepisaną jakucką tradycję muzyczno-poetycką, skupiając się na wyodrębniających się w niej stylach, tematyce tekstów słownych śpiewów, cechach strukturalnym muzyki, gatunkach (np. *olonho* – epos heroiczny) i ich sposobom wykonania, oraz na zagadnieniach klasyfikacji pieśniowych oraz wkładzie polskich badaczy w ich tworzenie.

Oddzielne miejsce Doktorantka poświęca muzyce instrumentalnej oraz instrumentom: bębnom – ich budowie, symbolicznej ikonografii, sposobom gry, zastosowaniom (były magiczno-religijnymi atrybutami szamanów), jak również drumli, piszczałkom, chordofonom czy idiofonom. W odniesieniu do opisów instrumentów niekiedy budzi zastrzeżenie ich klasyfikowanie. Chociaż Autorka odwołuje się do klasyfikacji Marka Žirkova, zaznaczając, iż jest ona niezgodną z klasyfikacją Hornbostla-Sachsa, jednak podjęła próbę określenia instrumentów także z punktu widzenia tej drugiej.

W *Zakończeniu* Doktorantka przedstawia syntetycznie zagadnienia podejmowane w poszczególnych rozdziałach dysertacji. Zwraca uwagę, że chociaż polscy zesłańcy, pozostawione przez których różnorodne materiały analizowała, nie byli kompetentni pod względem wiedzy muzycznej, jednak dzięki ich wnikliwej obserwacji kultury rdzennych mieszkańców Jakucji zawierają cenne informacje na temat tradycyjnego repertuaru (pieśni, melodii, tańców) i stylów wykonawczych. Są to jednak informacje nierówne ilościowo, niewiele np. mówią o muzyce związanej z obrzędowością weselną, niedostatecznie dużo o muzyce instrumentalnej czy związanej z tańcem. Nie budzi jednak zastrzeżeń ich obiektywność, są doceniane w literaturze przedmiotu, trudno zatem przecenić znaczenie tych materiałów dla nauki, w tym muzykologii.

Aneks zawiera różnorodne materiały z badań polskich zesłańców syberyjskich nad kulturą Jakutów, ale też innych badaczy (w zakresie klasyfikacji pieśni jakuckich).

Dysertacja p. Kondrackiej charakteryzuje się przejrzystą, logiczną konstrukcją. Zwraca jednak uwagę pewna dysproporcja między rozdziałami poświęconymi kwestiom muzycznym, a więc tematowi pracy (95 stron) a rozdziałami dotyczącymi kontekstów historycznych i kulturowych (211 stron).

Wyczerpująca bibliografia przedmiotu, w tym w języku rosyjskim, została uzupełniona o źródła elektroniczne, a także materiały pochodzące ze zbiorów archiwalnych i nagrania muzyczne. Tekst wzbogacają liczne fotografie, a także dokumentacja fonograficzna i filmowa zapisana na dołączonej płycie CD.

Narracja pracy, dyskurs naukowy Autorki jest poprawny. Do wyjątków należą drobne niekonsekwencje, jak np. scharakteryzowanie syberyjskiej przyrody w przypadku tajgi od strony botanicznej, tundry zaś – zoologicznej. Język pracy jest komunikatywny. Niekiedy zdarzają się drobne niekonsekwencje redakcyjne (np. w odniesieniu do wyrażen skróconych).

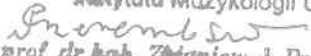
Osiągnięciem badawczym Autorki jest syntetyczne, całościowe przedstawienie uwag, opisów, badań w dziedzinie kultury muzycznej Jakutów czynionych przez Polaków zesłanych na Syberię w XIX i początkach XX wieku, i ich weryfikacja oraz interpretacja z punktu widzenia późniejszych badań, w tym własnych eksploracji terenowych Doktorantki.

Recenzowana praca jest wynikiem różnorodnych metodologicznie badań Doktorantki – źródłowych, typowych dla muzykologii historycznej i terenowych, właściwych etnomuzykologii. Jedne i drugie wymagały od Autorki znacznego zaangażowania. Literatura przedmiotu, głównie w języku rosyjskim, na ogół nieznanym już przez młodzież, do której p. Kondracka należy, jest w dużej mierze niedostępna w Polsce, co wymagało korzystania z niej tam, gdzie

jest, a więc w bibliotekach Federacji Rosyjskiej. Podkreślenia wymaga fakt badań terenowych Autorki w Jakucji, co pozwoliło Jej na zastosowanie metody obserwacji nieuczestniczącej. Rozprawa zwraca uwagę różnorodnością i bogactwem materiałów źródłowych.

Praca p. Kondrackiej znacznie wzbogaca wiedzę o kulturze muzycznej Jakutów. Jest pierwszym tak szeroko ujętym, osadzonym w kontekście kulturowym, opracowaniem naukowym z tej dziedziny. Wartością samą w sobie jest dołączona na płycie CD dokumentacja fonograficzna, filmowa oraz fotograficzna badanej problematyki.

W podsumowaniu trzeba stwierdzić, że recenzowana dysertacja doktorska p. Karoliny Kondrackiej pt. *Kultura muzyczna Jakutów w pracach Polaków – zesłańców syberyjskich XIX i początku XX wieku* całkowicie spełnia wymagania stawiane doktorantom w odnośnej ustawie, stanowiąc istotny wkład w rozwój reprezentowanej przez Nią dyscypliny naukowej. Wnoszę zatem o dopuszczenie p. Mgr Karoliny Kondrackiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kierownik
Zakładu Muzykologii Systematycznej
Instytutu Muzykologii UW

prof. dr hab. Zdzisław J. Prażmowski